

Riktlinje för dialog och delaktighet för medborgare i Tierps kommun

Dokumentets giltighet och beslut

Dokumentnamn: Riktlinje för dialog och delaktighet för medborgare i Tierps kommun
Gäller för: Kommunstyrelsens verksamheter
Gäller fr o m: 2026-01-02
Gäller t o m: 2029-12-31
Fastställd av: Kommunfullmäktige §166/2025
Fastställd: 2025-12-15
Diarienummer: KS 2025:230

Dokumentansvar och handläggning

Dokumentansvarig: Kristina Sennblad, Enhetschef, Kvalitet och strategisk utveckling
Handläggare: Louise Pettersson, Sara Sjöqvist utredare/utvecklare, Kvalitet och strategisk utveckling

Dokumenthistorik

Tidigare beslut: Kommunfullmäktige § 110/2021
Ersätter: Riktlinjer och principer för medborgardialog (Dnr KS 2021/511)

Innehållsförteckning

Inledning	4
Bakgrund	4
Syfte	4
Begrepp och definitioner	5
Dialog och delaktighet i Tierps kommun.....	5
Varför dialog och delaktighet?	5
När ska dialog hållas?	6
Vem kan initiera dialogen?	6
Vad krävs innan beslut tas om dialog?	6
Principer för dialog.....	7
Delaktighetsformer och metoder	7
Olika typer av dialog	9
Ansvar	10
Politikens ansvar.....	10
Tjänsteorganisationens ansvar	10

Inledning

”Det ska vara lätt för invånarna i Tierps kommun att engagera sig och delta i den lokala samhällsutvecklingen. Alla behöver hjälpas åt.” Det konstateras i Tierps kommuns Vision.

Det kommunala självstyret bygger på tanken att:

- Medborgarna har rätt att påverka sitt lokalsamhälle
- Olika lokala behov kräver olika lösningar
- Demokratin stärks när den är nära människors vardag

Att föra dialog och låta kommunens medborgare vara medskapande i samhällsfrågor är ett viktigt verktyg för att kommunen ska kunna fatta kloka, hållbara beslut och göra prioriteringar. När medborgare bidrar med kunskap, perspektiv, idéer och värderingar kan både den lokala demokratin stärkas och kommunens effektivitet öka. Det ökar också medborgarnas kunskap och förståelse för de demokratiska processerna och komplexa beslut.

Bakgrund

Många medborgare är intresserade av och vill bidra till den lokala samhällsutvecklingen i Tierps kommun. Den representativa demokratin är ett viktigt sätt för medborgare att påverka, men det behöver kompletteras.

Demokratin utvecklas när kommunen skapar delaktighet och medskapande på ett tidigt stadium i olika samhällsprocesser för att tillsammans med medborgarna bygga bra beslut. Genom dialog kommer kommunorganisationen och politiken närmare medborgarna. Det minskar avstånd, stärker relationer och gör organisationen mer lyhörd och proaktiv. I dialogen stärks tilliten och kommunen blir mer tillgänglig. Kommunen ska ha en låg tröskel för delaktighet.

Följande lagar och förordningar behöver vi förhålla oss till i vårt arbete med dialog och delaktighet:

- Kommunallagen ger kommunfullmäktige möjligheter att utlysa folkomröstning i en fråga och reglerar även folkinitiativ om folkomröstningar.
- Regeringsformen och tryckfrihetsförordningen reglerar allas rätt till åsiktsfrihet, yttrandefrihet och informationsfrihet.
- Förvaltningslagen reglerar serviceskyldigheten gentemot medborgarna.
- Plan- och bygglagen ställer krav på samråd, exempelvis inför en ny detaljplan eller när kommunen tar fram en översiktsplan.
- Miljöbalken, lagen om kollektivtrafik och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är andra exempel där det finns lagkrav på samråd.

Syfte

Syftet med Riktlinje för dialog och delaktighet är att vägleda Tierps kommuns arbete på området. Riktlinjen sätter ramarna och stödjer ett systematiskt och sam-

ordnat arbete med dialog och delaktighet där ansvarsfördelningen mellan förtroendevalda, tjänstepersoner och medborgare är tydlig.

Begrepp och definitioner

Förklaring av begrepp som används:

Medborgare	Alla som bor, verkar, lever i eller har en relation till kommunen.
Medskapande	Medskapande innebär att medborgare aktivt deltar i att forma beslut, processer och lösningar tillsammans med kommunen. Det kan till exempel handla om att medborgare och tjänstepersoner delar ansvar för att identifiera problem, formulera mål och ta fram lösningar. En del av detta är också en ömsesidig lärandeprocess. Medskapande bygger på nyfikenhet och en vilja att hitta vägen tillsammans.
Dialog	Samlingsbegrepp för olika former av organiserad dialog som förs mellan kommun och medborgare.

Dialog och delaktighet i Tierps kommun

Varför dialog och delaktighet?

Det finns flera anledningar till varför det är viktigt att som kommun arbeta med dialog och delaktighet:

- **Ökad legitimitet:** När medborgare känner att de har haft möjlighet att påverka beslut och upplever att deras åsikter och perspektiv värderas, ökar förtroendet för Tierps kommun och beslutens legitimitet.
- **Bättre beslut:** Medborgare kan bidra med lokal kunskap och perspektiv som politiker och tjänstepersoner kanske inte har. Detta kan leda till mer välgrundade och effektiva beslut.
- **Transparens:** En öppen dialog hjälper till att bygga en kultur av transparens, både internt och externt.
- **Social sammanhållning:** Dialog och samarbete mellan kommunen och dess medborgare minskar avstånd och kan stärka den sociala sammanhållningen och skapa känslan av gemenskap och solidaritet.
- **Proaktivt problemlösande:** Genom kontinuerlig dialog kan kommunen upptäcka och adressera problem i ett tidigt skede innan de eskalerar, vilket kan spara både tid och resurser.

När ska dialog hållas?

En grundförutsättning för dialog är att det finns ett genuint intresse att lyssna och beakta medborgarnas perspektiv, kunskaper och åsikter i en fråga. Är beslutsfattaren redan klar över hur de vill besluta ska en dialog undvikas.

Vem kan initiera dialogen?

Både kommunens verksamheter och förtroendevalda har ansvar för att bedöma i vilka frågor det finns vinster med att involvera medborgarna. Det kan också vara medborgarna själva som önskar eller uttrycker ett behov av dialog. Kommunens verksamheter och förtroendevalda behöver vara lyhörda och ta tillvara på medborgarnas engagemang och bjuda in till medskapande dialog när det är möjligt.

Vad krävs innan beslut tas om dialog?

Steg 1

Nedanstående två frågor behöver ställas och de kräver ett "ja" innan det beslutas om dialog i en fråga. Om svaret är "nej" eller om det finns tveksamheter, bör en dialog med medborgarna inte föras.

- Är frågan påverkbar?
- Är jag/vi som beslutsfattare påverkbara?

Om svaret är "nej" men det finns ett medborgarengagemang i frågan bör informationsinsatser genomföras som både innefattar att förmedla beslutet i frågan och varför beslut kommer fattas eller har fattats utan dialog i frågan.

Steg 2

Om båda frågorna i steg 1 besvaras med "ja" behöver också nedanstående frågor klargöras innan beslut tas om dialog.

- När i processen är dialogen tänkt att ske? Det vill säga i vilka skeden eller situationer är dialogen tänkt att genomföras?
 - Identifiera behov
 - Ta fram lösningar
 - Analysera olika alternativ och lösningar
 - Medbesluta
 - Införa och påverka införandet
 - Utvärdera och dra lärdomar
- Vad är syftet med dialogen? Det vill säga vad ska dialogen åstadkomma?
- Vilken grad av inflytande kan medborgarna få i frågan? (Ta stöd av delaktighetstrappan i avsnittet *Delaktighetsformer och metoder*).

Principer för dialog

Dialoger med medborgare i Tierps kommun ska guidas av följande principer.

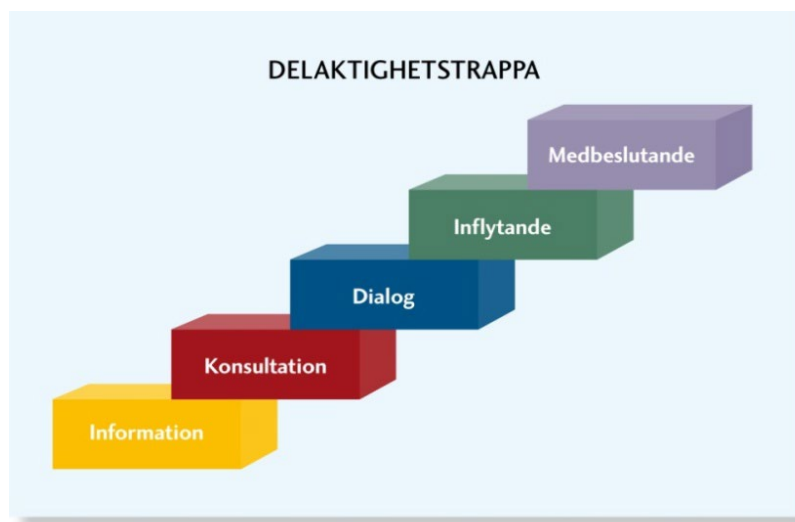
1. För frågor som innebär större förändringar och/eller har en långsiktig påverkan på samhället och som direkt berör de som bor, lever och/eller verkar i kommunen ska dialog tidigt övervägas.
2. I varje dialog ska frågans art, dialogens syfte, delaktighetsform, målgrupp och tillgängliga resurser bestämmas.
3. Dialogens ämne måste vara viktigt, angeläget och påverkningsbart så att medborgare upplever sitt deltagande som meningsfullt.
4. Alla medborgare som är berörda ska ges goda förutsättningar att delta i dialogen.
5. I dialogen ska det finnas plats att förstå, delta och utforska.
6. Resultatet av dialogen ska i lämplig form redovisas och återkopplas till medborgarna. I långa beslutsprocesser och dialoger ska löpande återkoppling göras till medborgarna.
7. Resultatet av dialogen är en del av styrningen. I de politiska besluten ska det framgå på vilket sätt hänsyn tagits till resultatet av dialogen inför beslut.
8. Dialogprocessen ska utvärderas och utvecklas löpande. I de fall det är lämpligt och möjligt ska deltagande medborgare ges möjlighet att bidra till utvärderingen av processen.

Delaktighetsformer och metoder

Inför varje dialog måste delaktighetsform och metoder beslutas utifrån det specifika fallet. Dialogens fråga, syfte, målgrupp och tillgängliga resurser avgör valet av delaktighetsform och metod. I takt med att kommunen möter allt fler komplexa samhällsutmaningar är det viktigt att tidigt uppmärksamma om frågan som dialogen hanterar är komplex. Vid en komplex fråga, som ofta är oförutsägbar, svårförstådd och inte kan hanteras av experter, behöver dialogen anpassas till dessa förutsättningar.

Sveriges kommuner och regioner, SKR, har utvecklat en delaktighetstrappa som visar på olika grader av delaktighet i medborgardialoger, (se figuren nedan). De olika stegen i delaktighetstrappan har olika kännetecken och förknippas med olika typer av metoder. Ingen delaktighetsform är bättre än någon annan, istället fyller de olika funktion för olika typer av frågor. Olika metoder och delaktighetsformer kan kombineras inom ramen för samma dialog. I tabellen nedanför ges exempel på vad graden av delaktighet innebär för en dialog med medborgarna.

Bild: Delaktighetstrappan som beskriver vilken grad av inflytande medborgarna kan få i en specifik fråga. (Källa SKR, Sveriges kommuner och regioner).

Tabell: Grad av inflytande och möjlighet att påverka

Grad av inflytande	Kännetecken	Beskrivning	Metodexempel
Information 	Envägs-kommunikation	Görs med syfte att förklara något för att skapa kunskap och förståelse. Medborgarna ska få veta vad som görs och är på gång i kommunen.	Tidning, webb, trycksak, affischer, informationsmöte
Konsultation 	Insamling av synpunkter, åsikter och behov	Görs för att rådfråga och ge plats för fler röster i en fråga	Enkätpanel, sms-panel, råd, fokusgrupper, enkäter, inlämnade av förslag, synpunkter och samråd
Dialog 	Diskussionsforum, ges möjlighet att i olika former möta andra för att föra dialog	Görs för att tänka tillsammans med medborgare och synliggöra olika perspektiv	Dialogcafé, Open space, webbforum, chatt, hearings, medborgarstämma, trygghetsvandringar
Inflytande 	Ges möjlighet att vara delaktiga och medskapande under en längre period utifrån ett övergripande tema	Görs för att agera eller ta fram förslag tillsammans med medborgare. Ofta är det längre arbetsprocesser.	Framtidsverkstad, gemensamma projekt, arbetsgrupp i komplex dialog
Medbeslutande 	Gemensamt beslutsfattande	Görs för att bestämma tillsammans. Innebär att kommunen och medborgarna delar makt och ansvar	Medborgarbudget, rådslag med omröstning

Olika typer av dialog

Dialog behöver genomföras på olika nivåer i kommunen. Det handlar bland annat om medborgardialog, intressentdialog, brukardialog/kunddialog, brukarråd och samråd. I tabellen nedan finns typerna av dialog definierade.

Utöver dessa dialogtyper finns ytterligare samverkansformer och ramverk som bidrar till medskapande, till exempel Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) och Lokal överenskommelse med civilsamhället (LÖK). Likaså kan ett beredningsforum som kommunstyrelsen tillsätter vara en arena för dialog.

Tabell: Definitioner av olika typer av dialoger

Typ av dialog	Definition
Medborgardialog "De förtroendevaldas arena"	<p>Är ett verktyg där medborgare bjuds in till att samskapa kunskap och beslutsunderlag tillsammans med förtroendevalda. Dialogen handlar ofta om strategiska frågor som värderingar, riktning eller politiska vägval.</p> <p>Medborgardialogen är ett stöd till det representativa systemet genom att skapa transparens, bidra till ökad kunskap och utveckla samspelet mellan de som styr och medborgarna. Dialogen bidrar med beslutsunderlag, men det slutgiltiga beslutet fattas alltid av politikerna.</p> <p>Medborgardialog genomförs av och med förtroendevalda, med stöd av tjänstepersoner.</p>
Intressentdialog	<p>Handlar om frågor på mer operativ nivå. Intressentdialogens resultat blir en del av underlaget inför beslut. Det kan vara specifika grupper som bjuds in eller så kan inbjudan gälla alla medborgare.</p> <p>Intressentdialog genomförs av tjänstepersoner, förtroendevalda kan dock närvara.</p>
Brukardialog/kunddialog	<p>Handlar om att ta in synpunkter runt enskilda frågor som är intressanta för en specifik grupp av brukare/kunder. Syftet med en brukardialog och kunddialog är att förbättra verksamheterna och den service kommunen erbjuder, men den bidrar också till att skapa tillit och samförstånd.</p> <p>Brukardialog och kunddialog genomförs av tjänstepersoner.</p>
Brukarråd	<p>För att ta tillvara på specifika grupper synpunkter finns formaliserade brukarråd: till exempel pensionärråd, rådet för funktionshinderfrågor, näringslivsråd och föreningsråd.</p> <p>Genom råden förs dialoger mellan representanter för olika intresseorganisationer och förtroendevalda. Tjänstepersoner finns också med som administrativt stöd och för att bidra med fackkunskap.</p>
Samråd	<p>I vissa fall finns lagkrav på att samråd med olika intressenter genomförs, det gäller till exempel den fysiska planeringen som regleras enligt plan- och bygglagen (PBL). Miljöbalken, lagen om kollektivtrafik och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är andra exempel där det finns lagkrav på samråd.</p> <p>Samråd genomförs av tjänstepersoner.</p>

Ansvar

Vem som ansvarar för och fattar beslut om att dialog ska genomföras beror av vilken typ av dialog som är aktuell.

Politikens ansvar

Det är politikens ansvar att definiera när det finns behov av **medborgardialog**. Behovet av medborgardialog kan också uttryckas av medborgare själva och ska i så fall beaktas av den politiska organisationen.

Beslutet om att genomföra en medborgardialog kan antingen fattas av kommunfullmäktige eller av kommunstyrelsen. I genomförandet av medborgardialogen är förtroendevalda alltid delaktiga och representerar den politiska organisationen.

När kommunfullmäktige fattar beslut om medborgardialog görs det vanligtvis i form av att en tillfällig fullmäktigeberedning tillsätts som får ett uppdrag eller ett direktiv om att en dialog ska genomföras inom ramen för beredningens uppdrag. Beredningen och kommunfullmäktiges presidium tar sen tillsammans fram syfte och mål med dialogen.

För att ett beslut om medborgardialog ska fattas i kommunstyrelsen krävs att ett utskott föreslår att en medborgardialog ska genomföras. Utskottet tar fram ändamål och syfte med dialogen.

Politiken har också det formella ansvaret för kommunala **brukarråd**.

Tjänsteorganisationens ansvar

Tjänsteorganisationens ansvar och mandat omfattar beslut om utformning och genomförande av **intressentdialog**, **brukardialog** och **kunddialog**. Tjänsteorganisationen ansvarar också för lagstadgade **samråd**.